YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

25 päivänä syyskuuta 1997 *

Asiassa C-307/96,

jonka Tribunal du travail de Bruxelles on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Salvatore Baldone

vastaan

Institut national d'assurance maladie-invalidité (INAMI)

ennakkoratkaisun sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 (EYVL L 149, s. 2), sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2 päivänä kesäkuuta 1983 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2001/83 (EYVL L 230, s. 6), sellaisena kuin se on muutettuna 30 päivänä huhtikuuta 1992 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 1248/92 (EYVL L 136, s. 7), 95 a artiklan tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja L. Sevón sekä tuomarit D. A. O. Edward (esittelevä tuomari) ja P. Jann,

julkisasiamies: M. B. Elmer,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Baldone, edustajanaan Daniel Rossini, kristillisten ammattiyhdistysten keskusliiton edustaja,

— Institut national d'assurance maladie-invalidité, edustajanaan asianajaja Jean-Jacques Masquelin, Bryssel,

— Belgian hallitus, asiamiehenään ulkoasiain-, ulkomaankauppa- ja kehitysyhteistyöministeriön pääneuvonantaja Jan Devadder,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellisen yksikön virkamies Maria Patakia,

ottaen huomioon esittelevän tuomarin kertomuksen,

kuultuaan julkisasiamiehen 12.6.1997 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Tribunal du travail de Bruxelles on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 5.9.1996 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 29.9.1996, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla kolme ennakkoratkaisukysymystä sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71 (EYVL L 149, s. 2), sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2 päivänä kesäkuuta 1983 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2001/83 (EYVL L 230, s. 6, jäljempänä asetus N:o 1408/71), sellaisena kuin se on muutettuna 30 päivänä huhtikuuta 1992 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 1248/92 (EYVL L 136, s. 7; jäljempänä muutosasetus), 95 a artiklan tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty Baldonen ja Institut national d'assurance maladie-invaliditén (jäljempänä INAMI) välisessä riita-asiassa, joka koskee päätöstä, jolla viimeksi mainittu on laskenut Baldonen työkyvyttömyysetuuden uudelleen 1.6.1992 alkaen, joka on muutosasetuksen voimaantulopäivä.

3 Baldone joutui 4.5.1970 työkyvyttömäksi Belgiassa. Koska hän oli ollut peräkkäin vakuutettuna Italiassa (169 viikkoa), Saksassa (30 kuukautta) ja Belgiassa (2 366 päivää), Italian, Saksan ja Belgian toimivaltaiset laitokset tutkivat hänen oikeutensa työkyvyttömyysetuuksiin asetuksen N:o 1408/71 40 artiklan nojalla ja nämä etuudet myönnettiin hänelle saman asetuksen 46 artiklan nojalla.

4 INAMI teki päätöksen Belgiasta maksettavasta etuudesta 13.9.1985; tätä etuutta, joka maksettiin pelkästään Belgian lainsäädännön mukaan, oli saman lainsäädännön mukaisesti tarkistettu ulkomaisten etuuksien muutosten ja valuuttojen pariteetin kehityksen perusteella.

5 Baldone nosti 1.10.1985 Tribunal du travail de Bruxellesissä kanteen INAMIn 13.9.1985 tekemästä päätöksestä väittäen, että etuuden määrää ei ollut laskettu oikein. Tämän oikeudenkäynnin aikana asianosainen vetosi yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-193/92, Bogana, 18.2.1993 antamassa tuomiossa (Kok. 1993, s. I-755) vahvistamaan periaatteeseen, jonka mukaan erityisesti keskimääräisten vaihtokurssien vaihteluun tai kyseisten valtioiden taloudelliseen ja sosiaaliseen tilanteeseen liittyvää työkyvyttömyysetuuden mukauttamista ei saada suorittaa kansallisen lainsäädännön mukaisesti vaan asetuksen N:o 1408/71 51 artiklan 1 kohdan mukaisesti.

6 Tämän tuomion seurauksena INAMI korjasi 4.5.1994 työkyvyttömyysetuuden määrää Baldonen hyväksi ja antoi hänelle tiedoksi takautuvasti 1.10.1972 voimaan tulevan oikaisupäätöksen. INAMI kuitenkin myönsi tämän uudelleenlasketun etuuden vain 31.5.1992 edeltäneelle ajalle. Tätä myöhemmän ajan osalta INAMI vähensi viran puolesta etuuden määrää muutosasetukseen sisältyvien uusien sääntöjen mukaisesti. Muutosasetus, jolla muutettiin asetuksen N:o 1408/71 46 artiklan sisältöä ja samalla eläke-etuuksien laskentamenetelmiä, oli Baldonelle epäedullisempi.

7 Baldone nosti 30.5.1994 Tribunal du travail de Bruxellesissa uuden kanteen 4.5.1994 tehdystä oikaisupäätöksestä väittäen, että INAMI oli rikkonut muutosasetuksella käyttöön otettua asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklan 4—6 kohtaa, kun se oli laskenut viran puolesta eläke-etuuden uudelleen. INAMI katsoi sitä vastoin, että 4.5.1994 tehtyä päätöstä, jossa ensimmäisen kerran vahvistetaan Baldonen eläkeoikeudet oikein, on pidettävä uutena eläkepäätöksenä niin, että asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklan 1—3 kohdan mukaisesti olisi sovellettava muutosasetuksella käyttöön otettuja laskentasääntöjä.

8 Muutosasetuksella käyttöön otetussa asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklassa säädetään seuraavaa:

"Asetuksen (ETY) N:o 1248/92 soveltamista koskevia siirtymäsäännöksiä

1. Asetuksen (ETY) N:o 1248/92 nojalla ei saavuteta oikeuksia ajalta ennen 1 päivää kesäkuuta 1992.

2. Kaikki jäsenvaltion vakuutus- tai asumiskaudet, jotka ovat täyttyneet jäsenvaltion lainsäädännön mukaan ennen 1 päivää kesäkuuta 1992, otetaan huomioon määrättäessä asetuksen (ETY) N:o 1248/92 säännösten mukaisesti saavutettuja oikeuksia.

3. Jollei 1 kohdan säännöksistä muuta johdu, oikeus saavutetaan asetuksen (ETY) N:o 1248/92 mukaan, vaikka se liittyy tapahtumaan, joka on sattunut ennen 1 päivää kesäkuuta 1992.

4. Sellaisten henkilöiden oikeuksia, joille myönnettiin eläke ennen 1 päivää kesäkuuta 1992, voidaan asianosaisen hakemuksesta muuttaa ottaen huomioon asetuksen (ETY) N:o 1248/92 säännökset.

5. Jos 4 kohdassa tarkoitettu hakemus tehdään kahden vuoden kuluessa 1 päivästä kesäkuuta 1992, asetuksen (ETY) N:o 1248/92 mukaan saavutetut oikeudet tulevat voimaan siitä päivästä alkaen, eikä jäsenvaltion oikeuksien menettämistä tai rajoittamista koskevia säännöksiä sovelleta henkilöön, jonka etua asia koskee.

6. Jos 4 kohdassa tarkoitettu hakemus tehdään myöhemmin kuin kahden vuoden kuluttua 1 päivästä kesäkuuta 1992, oikeudet, joita ei ole lakkautettu tai jotka eivät ole aikaan sidottuja, tulevat voimaan sinä päivänä, jona hakemus tehtiin, jollei jäsenvaltion lainsäädännön asianomaiselle edullisemmista säännöksistä muuta johdu."

9 Tämän säännöksen tulkintaa koskevien epäselvyyksien vuoksi Tribunal du travail de Bruxelles on lykännyt asian käsittelyä ja esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1. Onko asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklan 1—3 kohtaa, jotka on lisätty asetuksella N:o 1248/92, tulkittava siten, että kun jäsenvaltion laitos myöntää 31.5.1992 jälkeen työkyvyttömälle etuuden näiden asetusten säännösten mukaisesti, sen on sovellettava 31.5.1992 päättyvään ajanjaksoon asetuksen N:o 1408/71 säännöksiä (erityisesti 46 artiklaa), sellaisena kuin asetus oli konsolidoituna asetuksella N:o 2001/83, ja 1.6.1992 alkaen asetuksen N:o 1408/71 säännöksiä, sellaisena kuin asetus on muutettuna asetuksella N:o 1248/92?

2. Mikäli vastaus ensimmäiseen kysymykseen on myöntävä, sovelletaanko säännöksiä mainitulla tavalla myös seuraavissa tapauksissa:

a) kun kyseinen päätös on ensimmäinen, jolla tämä laitos myöntää vakuutetulle etuuden näiden asetusten mukaisesti,

b) kun ensimmäisessä, ennen 1.6.1992 tehdyssä päätöksessä ei ollut myönnetty etuutta asetusten mukaisella tavalla ja kun tämä päätös on kumottava ja korvattava 1.6.1992 jälkeen oikaisupäätöksellä, joka tällöin on ensimmäinen sellainen päätös, jolla etuuksia myönnetään näiden asetusten mukaisesti oikein,

c) kun ensimmäinen, ennen 1.6.1992 tehty päätös, joka on muilta osin oikea, on kumottava ja korvattava 1.6.1992 jälkeen, koska toinen asianomainen laitos on tehnyt oikaisupäätöksen?

3. Mikäli vastaus kahteen ensimmäiseen kysymykseen on myöntävä, voiko siitä, että etuus myönnetään 1.6.1992 uudelleen, olla seurauksena, että maksettavan etuuden määrä pienenee verrattuna siihen 31.5.1992 maksettavaan määrään, jota suoritetaan tähän päivämäärään asti sovellettavien asetuksen säännösten perusteella, koska asetuksella N:o 1248/92 ei ole muutettu tai täydennetty asetuksen N:o 574/72 118—119 a artiklaa siten, että niitä sovellettaisiin 1.6.1992 alkaen?"

10 Näillä ennakkoratkaisukysymyksillä, joita on tarkasteltava yhdessä, kansallinen tuomioistuin kysyy pääasiallisesti, onko muutosasetuksella asetukseen N:o 1408/71 lisätyn 95 a artiklan kanssa ristiriidassa se, että jäsenvaltion toimivaltainen laitos soveltaa viran puolesta muutosasetukseen sisältyneitä laskentasääntöjä asianomaisen etuuden saajan vahingoksi, kun tälle on myönnetty ennen kyseisen artiklan 1.6.1992 tapahtunutta voimaantuloa työkyvyttömyyseläke asetuksen N:o 1408/71 ennen tätä päivämäärää sovellettavien säännösten mukaisesti ja kun tätä eläkepäätöstä on oikaistu 31.5.1992 jälkeen.

11 Tältä osin on todettava, että kun työkyvyttömyysetuus on myönnetty ennen muutosasetuksen voimaantuloa, muutetun asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklan 1—3 kohtaa ei sovelleta.

12 Sitä vastoin tällaisiin tilanteisiin sovelletaan muutetun asetuksen N:o 1408/71 95 a artiklan 4—6 kohtaa.

13 Viimeksi mainittuja säännöksiä sovelletaan pääasian kaltaisiin tapauksiin. Kun jäsenvaltion toimivaltaiset viranomaiset muutosasetuksen voimaantultua laskevat etuuden uudelleen ja oikaisevat maksettavaa määrää, koska se on laskettu virheellisesti, se ei luo uutta oikeutta, vaan sen vaikutuksena on ainoastaan sellaisen etuuden määrän oikea määrittäminen, jota koskeva oikeus on saavutettu aikaisemmin.

14 Mainitun 95 a artiklan 4 kohdassa säädetään nimenomaisesti, että sellaisten henkilöiden oikeuksia, joille myönnettiin eläke ennen 1.6.1992, voidaan asianosaisen hakemuksesta muuttaa ottaen huomioon muutosasetuksen säännökset. Artiklan 5—6 kohdassa vahvistetaan sovellettavat säännökset sen mukaan, tehdäänkö tämä hakemus kahden vuoden kuluessa 1.6.1992 lähtien vai tämän määräajan jälkeen.

15 Mainitun 95 a artiklan 4 kohdalla pyritään antamaan sille, jota asia koskee mahdollisuus hakea muutosta ennen asetuksen muuttamista myönnettyihin etuuksiin, jos käy ilmi, että muutosasetuksen säännökset ovat hänelle edullisempia, ja mahdollisuus edelleen saada muuttamattoman asetuksen säännösten mukaisia etuuksia, jos ne ovat hänelle edullisempia kuin muutetun asetuksen mukaiset etuudet.

16 Näin 95 a artiklan 4 kohdan sanamuodosta ja rakenteesta ilmenee selvästi, että muutosasetuksen säännösten soveltaminen ennen 1.6.1992 saatuihin eläkeoikeuksiin riippuu asianomaisen etuuden saajan nimenomaisesta hakemuksesta. Toimivaltainen laitos ei siis voi toimia asianomaisen etuuden saajan sijasta varsinkaan silloin, kun viran puolesta tehty muutos on asianomaiselle etuuden saajalle epäedullinen (ks. tämänsuuntaisesti asia 32/76, Saieva, tuomio 13.10.1976, Kok. 1976, s. 1523, 15—17 kohta).

17 Toimivaltaisen laitoksen viran puolesta suorittama, ennen muutosasetuksen voimaantuloa myönnetyn työkyvyttömyyseläkkeen oikaisu poistaisi 95 a artiklan 4 kohdassa yksinomaan asianomaiselle etuuden saajalle myönnetyn aloiteoikeuden merkityksen.

18 Kansallisen tuomioistuimen esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin on siis vastattava, että muutosasetuksella asetukseen N:o 1408/71 lisätyn 95 a artiklan kanssa ristiriidassa on se, että jäsenvaltion toimivaltainen laitos soveltaa viran puolesta muutosasetukseen sisältyneitä laskentasääntöjä asianomaisen etuuden saajan vahin-

goksi, kun tälle on myönnetty ennen kyseisen artiklan 1.6.1992 tapahtunutta voimaantuloa työkyvyttömyyseläke asetuksen N:o 1408/71 ennen tätä päivämäärää sovellettavien säännösten mukaisesti ja kun tätä eläkepäätöstä on oikaistu 31.5.1992 jälkeen.

Oikeudenkäyntikulut

19 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Belgian hallitukselle ja Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto)

on ratkaissut Tribunal du Travail de Bruxellesin 5.9.1996 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

Sosiaaliturvajärjestelmien soveltamisesta yhteisön alueella liikkuviin palkattuihin työntekijöihin, itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja heidän perheenjäseniinsä 14 päivänä kesäkuuta 1971 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1408/71, sellaisena kuin se on muutettuna ja ajan tasalle saatettuna 2 päivänä kesäkuuta 1983 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2001/83, sellaisena kuin se on muutettuna 30 päivänä huhtikuuta 1992 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 1248/92, 95 a artiklan kanssa on ristiriidassa se, että jäsenvaltion toimivaltainen laitos soveltaa viran puolesta muutosasetukseen sisältyneitä

laskentasääntöjä asianomaisen etuuden saajan vahingoksi, kun tälle on myönnetty ennen kyseisen artiklan 1.6.1992 tapahtunutta voimaantuloa työkyvyttömyyseläke asetuksen N:o 1408/71 ennen tätä päivämäärää sovellettavien säännösten mukaisesti ja kun tätä eläkepäätöstä on oikaistu 31.5.1992 jälkeen.

Sevón Edward Jann

Julistettiin Luxemburgissa 25 päivänä syyskuuta 1997.

R. Grass L. Sevón

kirjaaja ensimmäisen jaoston puheenjohtaja